

Μακεδονικά

Τόμ. 7 (1967)

Εις μνήμην Αλέξανδρου Λέτσα

Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Etudes Historiques», τόμος II

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.986](https://doi.org/10.12681/makedonika.986)

Copyright © 2015, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1967). Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Etudes Historiques», τόμος II. *Μακεδονικά*, 7, 379-381. <https://doi.org/10.12681/makedonika.986>

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Bojinov V., L'entraînement de la Bulgarie dans la seconde guerre mondiale et ses conséquences, «Études Historiques», τόμος II (à l'occasion du XIIe Congrès International des Sciences Historiques - Vienne, août - septembre 1965), έκδοση της Βουλγαρικής Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν (Ἰνστιτούτο Ἱστορίας), Σόφια 1965, σ. 493-511.

Ἄν καί ἀπό τὸν τίτλο τοῦ παραπάνω δημοσιεύματος μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ περιεχόμενό του δὲν ἔχει σχέση μετὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴ Βόρεια γενικά Ἑλλάδα, μολαταῦτα, ἐπειδὴ ἀναφέρεται καὶ σὲ θέματα ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρουν, ὅπως εἶναι ἡ βουλγαρική κατοχὴ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, γι' αὐτὸ κρίνουμε σκόπιμο νὰ τὸ παρουσιάσουμε στὸ ἑλληνικὸ κοινόν.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀρθρου του (σ. 493-494) ὁ συγγραφέας ἀναφέρει λίγα εἰσαγωγικά γιὰ τὸ Β' παγκόσμιον πόλεμο, στὸν ὁποῖο διακρίνει δύο περιόδους, γνωστὲς καὶ ἀπὸ ἄλλα σύγχρονα δημοσιεύματα τῶν χωρῶν τοῦ ἀνατολικοῦ συνασπισμοῦ. Κατὰ τὴν πρώτη περίοδο (1η Σεπτεμβρίου 1939 - 22 Ἰουνίου 1941) ὁ πόλεμος ἔχει ἰμπεριαλιστικὸ καὶ ἄδικο χαρακτῆρα (σύγκρουση ἀνάμεσα στὸ φασιστικὸ καὶ στὸ καπιταλιστικὸ μπλόκ), καὶ μόνο μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως μεταβάλλεται, κατὰ τὸ συγγραφέα, σὲ ἀντιφασιστικὸ καὶ δίκαιον ἀγώνα.

Κατόπιν (σ. 494-496) ἀκολουθεῖ μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς πολιτικῆς κατάστασης στὴ Βουλγαρία ἀπὸ τὴ λήξιν τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου ὡς τὸ στρατιωτικὸ πραξικόπημα τῆς 9ης Ἰουνίου 1923 καὶ τὴν ἀντιφασιστικὴν ἐξέγερσιν τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους, καὶ ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ πῶς ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις ὀδήγησε τὴ χώρα στὸν πόλεμον στὸ πλευρὸ τοῦ Ἄξονα παρά τὴν ἀντίθετον θέλησιν τοῦ λαοῦ. Γιὰ τὸ λόγον αὐτὸ ἐξετάζει παρενθετικά δύο ἄλλα θέματα, ποῦ τὰ θεωρεῖ συναφή: 1) τὴν πολιτικὴν τοῦ γερμανικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ, ποῦ ἀπέβλεπε νὰ διεισδύσῃ στὴ Βουλγαρία καὶ γενικά στὰ Βαλκάνια, καὶ 2) τὰ συμφέροντα τῆς βουλγαρικῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τῆς μοναρχίας, ποῦ ἔνωσαν τὴν χώρα μετὰ τὴν χιτλερικὴν Γερμανία ἀπὸ πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἄποψιν. Στὸ σημεῖον αὐτὸ ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται καὶ στὶς «ἀδικίες» τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιών, ποῦ ἔδιναν τροφὴν στοὺς «revanchistes» Βουλγάρους καὶ ἐνίσχυον τὸ φιλογερμανικὸν ρεύμα στὴν χώρα.

Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει ἔπειτα (σ. 497-499) τὴν θέσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου, τὴ διακήρυξιν τῆς κυβέρνησεως Kjöseivanov γιὰ οὐδετερότητα, τὶς ἀνεπιτυχεῖς προσπάθειαι (Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος 1939) τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως γιὰ συνθήκην συμμαχίας μετὰ τὴ Βουλγαρία, τὸ σχηματισμὸν τῆς κυβέρνησεως Filov καὶ τὴν ἐντασιν τῶν πολεμικῶν προετοιμασιῶν, καθὼς καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ γιὰ τὴν συμπαράστασιν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως στὸ ζήτημα τῆς παραχώρησεως στὴ Βουλγαρία τῆς Δοβρουτσᾶς (σύμβασις τῆς Craiova τῆς 7ης Σεπτεμβρίου 1940). Ἐπειτα (σ. 499-501) ἀναφέρεται στὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, στὴν προσχώρησιν τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Ρουμανίας στὸ Τριμερὲς Σύμφωνον καὶ στὶς ρωσικὰς προτάσεις γιὰ σύμφωνον ἀμοιβαίας φιλίας καὶ βοήθειαι μετὰ τὴ Βουλγαρία. Ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέρον παρουσιάζει

γία τούς Έλληνες τὸ γεγονός ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση εἶχε προτείνει τότε στὴ Βουλγαρία νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ ἀκεραιότητά της καὶ νὰ τὴ βοηθήσῃ στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἐθνικῶν της διεκδικήσεων (ἔξοδο στὸ Αἰγαίο σὲ βάρος τῆς Ἑλλάδας καὶ παραχώρησι τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ὡς τῆ γραμμῆ Μηδείας - Αἴνου).

Ἐκτενέστερο (σ. 501-506) εἶναι τὸ μέρος τῆς μελέτης ποῦ ἀναφέρεται στὶς διαπραγματεύσεις τῆς κυβέρνησης Φίλο με τοὺς Γερμανοὺς σχετικὰ μετὰ τὴν προσχώρησι τῆς Βουλγαρίας στὸ Τριμερὲς Σύμφωνο, τὸ σύμφωνο μὴ ἐπιθέσεως Ἀγκίρα - Σόφιας, τῆ συμφωνία γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ στὴ Βουλγαρία κ.λ., καθὼς καὶ ἐκεῖνο (σ. 506-508) ποῦ ἀναφέρεται στὴν περίοδο ἀπὸ τὴν ἀνοιξι τοῦ 1941 ὡς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, τὰ γεγονότα τῆς ὁποίας ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς ἀρκετὰ ἀναλυτικὰ.

Στὸ τελευταῖο τμῆμα τοῦ ἀρθροῦ (σ. 508-511) ὁ συγγραφεὺς μιλάει γιὰ τὶς συνέπειες ποῦ εἶχε στὴ χώρα του ἡ πολιτικὴ αὐτὴ, ὅπως εἶναι οἱ βομβαρδισμοὶ τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τὴ συμμαχικὴ ἀεροπορία, ἡ ἀφαιμαξίη τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἡ ὀργὴ τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν, ποῦ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ προσπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν στὴ Βουλγαρία σκληροὺς ὅρους κατὰ τὴ συνθήκη εἰρήνης καὶ ἐπιδίωξαν ἀκόμη καὶ τὴ στρατιωτικὴ κατοχὴ της, τὴν ὁποία οἱ Βούλγαροι ἀπέφυγαν μόνο χάρις στὴν ἔγκαιρη εἴσοδο τοῦ «κόκκινου στρατοῦ» στὴ χώρα τους.

Κλείνοντας τὸ σημεῖμά μας αὐτὸ ἔχουμε νὰ κάνουμε τὶς ἐξῆς παρατηρήσεις:

1) Ὅλο τὸ κείμενο χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔντονο ἀντιφασιστικὸ πνεῦμα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι ὁ συγγραφεὺς, περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, ἀποδίδει τὰ πάντα στὴ βουλγαρικὴ μοναρχικὴ ἀεροπορία, τὸν φασιστικὸς καὶ καπιταλιστικοὺς κύκλους τῆς χώρας ἀπὸ τὸ ἀναγνώστη εἶναι πιθανὸν νὰ σχηματίσῃ τὴν ἐσφαλμένη ἐντύπωσι ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀπὸ τὸ 1923 ὡς τὸ 1944 βρισκόταν συνεχῶς κάτω ἀπὸ φασιστικὸ καθεστῶς, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι στὸ ἴδιο διάστημα λειτούργησε καὶ ἀστικὴ δημοκρατία μετὰ κομμουνιστῆς μάλιστα βουλευτῆς στὸ κοινοβούλιο ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941. Ἄρα λοιπὸν ἡ εὐθύνη τοῦ λαοῦ γιὰ τὰ γεγονότα δὲν εἶναι καὶ πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν εὐθύνη τῶν ἰθυνόντων κύκλων.

2) Ὑπερτονίζει τὴν «ἀντίστασι» τοῦ βουλγαρικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ τοῦ λαοῦ καὶ νομίζουμε ὅτι ὑπερβάλλει γενικοποιώντας μεμονωμένα παραδείγματα ἢ σπάνιες περιπτώσεις, ὅταν γράφει (σ. 508): «.....sous la direction du parti communiste bulgare, des militaires appartenant aux unités d'occupation formèrent des détachements et des brigades des partisans bulgares qui luttèrent en commun avec les partisans yougoslaves et grecs, contre les occupants allemands aussi bien que contre les fascistes bulgares». Ἄν ἡ ἔκφρασι αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀγνοία τοῦ συγγραφεὺς, τότε ἀποτελεῖ τουλάχιστο ὕβρι πρὸς τὶς δεκάδες χιλιάδες τῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς στὴν Ἑλλάδα καὶ Γιουγκοσλαβία. Εἶναι βέβαια ἀναμφισβήτητο ὅτι τὸ βουλγαρικὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, μετὰ τὴν ἐπίθεσι τῆς Γερμανίας ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης, διεξήγαγε ἀντιφασιστικὸ ἀγῶνα, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι ἡ ἐπίδρασι του στὸ βουλγαρικὸ λαὸ δὲν ἦταν καὶ πολὺ σημαντικὴ, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη τὸ πνεῦμα τῆς «revanche» ἦταν πολὺ ἔντονο σὲ ὅλα τὰ στρώματά του.

3) Εἶναι λυπηρὸ ὅτι στὸ ἀρθρο αὐτὸ μπορεῖ ἐπίσης νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς ὅτι, παρὰ τὶς ἐπίσημες διακηρύξεις, τὸ πνεῦμα τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὸ ἀκόμη καὶ στὴ σύγχρονη Βουλγαρία. Συγκεκριμένα, μιλώντας ὁ συγγραφεὺς (σ. 494) σχετικὰ μετὰ τὰ ἐπακόλουθα τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου γιὰ τὴ Βουλγαρία, γράφει ὅτι ἡ Βουλγαρία ἀνυγκάστηκε νὰ παραχωρήσῃ τότε «βουλγαρικὰ» ἐδάφη, ὅπως ἡ Δοβρουτσά, οἱ περιοχῆς τῶν δυτικῶν συνόρων της καὶ τῆς Στρώμνιτσας, καὶ ἡ Θράκη τοῦ Αἰγαίου (la Thrace Egéenne). Τὸ πιὸ δυσάρεστο ὅμως εἶναι ὅτι μιλώντας γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1941 γράφει (σ. 506): «L'armée bulgare occupa la province de la Morava, la plus grande partie de la Macédoine du Vardar et la Région Egéenne, qui furent

annexées à la Bulgarie». Ποιά όμως είναι αυτή η «Région Egéenne» και από ποιους κατοικείται, δέν μᾶς τὸ διευκρινίζει ὁ συγγραφέας. Γιατί δέν χρησιμοποιεῖ τοὺς γνωστούς γεωγραφικούς ὄρους «Ἑλληνική Μακεδονία καὶ Θράκη» ἢ «Ἀνατολική Μακεδονία» καὶ «Δυτική Θράκη»; Φαίνεται πὸς ὁ ὄρος «Région Egéenne», ποὺ προκαλεῖ ἀσάφεια καὶ σύγχυση, εἶναι ἀρεστός ἀκόμη καὶ στοὺς σύγχρονους Βουλγάρους ἱστορικούς, γιατί τὸν ξαναανανοῦμε καὶ σὲ ἄλλη μελέτη, δημοσιευμένη στὸν ἴδιον τόμο (βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ V. T o p a l o v, L'opinion publique bulgare contre les persécutions des juifs, ἴδιος σ. 484, 486, 488, ὅπου ἡ χρήση τοῦ ἴδιου ὄρου). Ὅσο γιὰ τὸ γεωγραφικὸ περιεχόμενο, ποὺ δίνει στὸν ὄρο αὐτὸ ὁ συγγραφέας, μποροῦμε νὰ τὸ συμπεράνουμε ἀπὸ ὅσα ὁ ἴδιος γράφει λίγο πιὸ κάτω (σ. 507), ὅπου λέγει ὅτι τὸ 1943 ἡ βουλγαρική κυβέρνησις ἔστειλε στρατὸ κατοχῆς καὶ σὲ ἓνα τμῆμα τῆς «Ἑλληνικῆς Μακεδονίας» ὡς τῆ Θεσσαλονίκη. Ἐδῶ λοιπὸν γίνεται σαφές ὅτι, κατὰ τὸ συγγραφέα, μόνον ἡ ἐδῶ ἀπὸ τὸ Στρυμόνα περιοχή εἶναι «Ἑλληνική Μακεδονία», ἐνῶ ἡ πέρα ἀπὸ αὐτὸν εἶναι ἡ «Région Egéenne», στὴν ὁποία ἄρα ἔχουν δικαιώματα οἱ Βούλγαροι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Τηλεμάχου Μ. Κατσουγιάννη, Περί τῶν Βλάχων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν. Α', Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Κουτσοβλάχων, Θεσσαλονίκη 1964, 8ον, σελ. 94+1 χάρτης [Ἐκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, ἀριθμ. 22].

Ἄν καὶ γραμμένο ὄχι ἀπὸ ἐπιστήμονα ἱστορικό, τὸ βιβλίον αὐτὸ παρουσιάζει σημαντικὸ ἐνδιαφέρον, γιατί ὁ μακαρίτης Κατσουγιάννης ξεπέρασε τὴν ἑλλειψη εἰδικῶν γνώσεων μὲ τὴ μεγάλη ἀγάπη, τὸ πάθος θὰ μπορούσα νὰ πῶ, μὲ τὸ ὁποῖο περιέβαλε τὸ θέμα τῆς μελέτης του.

Κρουσοβίτης τὴν καταγωγὴ ὁ συγγραφέας ἀνῆκε στὴν κατηγορία τῶν πολυπληθῶν βλαχοφώνων Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς Μοναστηρίου, ποὺ μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἀναγκάσθηκαν νὰ ἐκπατρισθοῦν γιὰ ν' ἀποφύγουν ἓνα νέο ξένο ζυγὸ, ἐστῶ καὶ χριστιανικό. Ὅπως ὅλοι οἱ συμπατριῶτες του, ἔτσι καὶ ὁ Κατσουγιάννης, παρόλο ποὺ βρῆκε μιὰ δευτέρα πατρίδα καὶ εὐδοκίμησε ὡς ἔμπορος στὴ Θεσσαλονίκη, δέν ζέχασε ποτὲ τὴ γενετείρᾳ του ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ βάλθηκε μὲ ὅλες του τίς δυνάμεις, ὅσο χρόνον τοῦ ἄφηνε τὸ ἐπάγγελμά του, νὰ μελετῆσθαι καὶ νὰ προβάλῃ τὸ ἔθνικόν καὶ πολιτιστικὸ ἔργον τῶν συμπατριωτῶν καὶ ὁμογλώσσων του. Καὶ πολὺ σωστά ἔστρεψε πρῶτα τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὸ πολυσυζητημένο θέμα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν.

Στὴν εἰσαγωγὴ (σ. 13-15) τοῦ βιβλίου του ὁ συγγραφέας μᾶς ἐξηγεῖ κυρίως τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους θεωρεῖ τὸ πρόβλημα τῆς καταγωγῆς τῶν Βλάχων ὡς θέμα μᾶλλον γλωσσικὸ παρά ἔθνολογικό. Κατόπιν (κεφ. Ι, σ. 16-20) ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἔτυμολογία τοῦ ὀνόματος «Βλάχος». Ἐδῶ ὁ Κατσουγιάννης, ἀφοῦ παραθέτει καὶ συζητεῖ, μὲ συντομία βέβαια, τίς διάφορες ἔτυμολογικὰς ἐρμηνεῖες ποὺ ὑποστηρίχθηκαν ὡς τώρα ἀπὸ τοὺς καθηγητῆς Ν. Βέη, Α. Κεραμόπουλλο, Κ. Ἄμαντο καὶ ἀπὸ ἄλλους ἔρευνητές, καταλήγει στὴν ἄποψη ὅτι πιὸ πιθανὴ εἶναι ἡ προέλευσις τοῦ «Βλάχος» ἀπὸ τὸ γερμανικὸ «Welsch», ποὺ μεταφέρθηκε ἀπὸ τοὺς Σλάβους στὴ βαλκανικὴ χερσόνησο, ὅπου καὶ τὸ συναντοῦμε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ βυζαντινοὺς συγγραφεῖς τοῦ 10ου αἰῶνα. Ἐτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ οἱ λατινόφωνοι πληθυσμοὶ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους «Βλάχοι» ἢ «Κουτσόβλαχοι» (κατὰ τὴν ἐλληνικὴν παραλλαγὴν τοῦ ὄρου), οἱ ἴδιοι ἀποκαλοῦν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν «Ἀρουμούνους», δηλαδὴ «Ρωμαίους», ὅπως καὶ οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνες τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καὶ κατόπιν βυζαν-